

Rapport över antikvarisk kontroll i samband med restaurering av den s k Lillkyrkan, Uppsala-Näs sn, Uppland, 3.4-3.5 1991

Undertecknad har för läns museet under tiden februari-maj 1991 följt restaureringsarbeten på den s.k. Lillkyrkan i Uppsala-Näs sn, Uppland. I samband därmed företogs dokumentation. Dels uppmättes byggnadens fasader, dels uppmättes rummet i bottenplanet med sektioner och fasader. Dessa ritningar gjordes tämligen enkla och utan detaljer av murverk. Däremot gjordes en mer detaljerad ritning av den Ö fönstergluggen, vilken utvändigt förminskats i nyare tid. Även tegelgolvet i rummet, vilket lades om, uppmättes. Dessutom grävdes dräneringsschakt utmed byggnadens V och Ö sidor med fortsättning ned över kyrkogården S därom, varvid grunden till den förmodade medeltida träkyrkan delvis frilades. Huvudsakligen skedde dokumentationen under tiden 3.4-3.5. 1991.

Tegelgolvet var mycket ojämnt och kupigt. Golvet mitt var högre medan det sluttade mot rummets väggar. Vid porten i S låg det något lägre än stentröskeln. Det omlades på högre nivå i höjd med tröskeln. Golvet var, frånsett små oregelbundenheter mot kanterna, lagt i regelrätt fiskbensmönster med teglen parallella med väggarna.

Den Ö fönstergluggen, vilken invändigt har sneda smyggar och valv, har utvändigt efter en ombyggnad under nyare tid (1700-tal?) raka smyggar och valv. En tydlig skarv på utsidan runt öppningen visar att den tidigare varit bredare och att smygarna även här varit sneda. Men öppningen utåt har minskats med en helstens tegelmurning på var sida och en ca 2 dm sänkning av valvbågen, så att den nuvarande smalare öppningen med rätvinkliga sidor åstadkommit. Möjligen är dock den nuvarande horisontella fönsterbänken utåt ursprunglig och oförändrad. (*Se ritning.*)

I dräneringsschakten längs Lillkyrkans Ö och V sidor frilades en halvmeter under mark översidan av husets fundament. Det bestod av ojämna fältstenar av ca 0,2-1,2 m storlek, utskjutande ca 0,2-0,55 m från väggen. *Foto 1 – 4.* Det Ö schaktet kunde utan hinder förlängas mot S ned över kyrkogårdens svaga sluttning. Här fanns i fundamentets förlängning ett fortsatt stenfundament från husets SÖ hörn till ca 5,3 m S därom. Det bestod av mindre och intill ca 0,85 m stora ojämna fältstenar utan murbruk. Detta fundament låg med översidan ett par decimeter under mark och dess undersida vilade på den nivå från vilken Lillkyrkans SÖ hörnsten var nedgrävd. Troligen är detta fundamentet till träkyrkans korgavel. *Foto 5 – 8.* Det V schaktet däremot kunde endast följas fram till SV hörnet. Här hindrades det av ett stenfundament i Ö-V-lig riktning. Detta kunde från hörnet följas ca 2,8 m mot V, där dess fortsättning antagligen var bortgrävd. Det bestod av ojämna fältstenar av ca 0,3-0,55 mm storlek, lagda i en enkel stenrad i ett skift utan murbruk. Antagligen är detta fundamentet till träkyrkans långhus. *Foto 9 – 13.* Omständigheterna tillät inte något sökande efter en fortsättning av denna mur. Dräneringsschaktets vidare dragning mot S över kyrkogården förlades nu hit, strax bortom den sista bevarade stenen.

I restaureringen ingick, förutom omläggning av golvet, lagning av husets murverk, invändig putsning och omfärgning samt yttre dränering, även att förse samtliga fyra sidor

med vardera två genomgående dragband avslutade med runda brickor i fasaden. Detta arbete skedde som ett tekniskt moment och besiktades först i efterhand av undertecknad. Vid besiktningen konstaterades följande: Vid borrarning av hål för dragbanden hade bormaskinen med dubbar spjärnat mot stenen. Där stenen varit av hård gråsten hade inga märken efter dubbarna uppstått. Dock var flera stenar just vid borrhålen av ett lösare material som inte gav tillräckligt motstånd. Därför hade vid flera av borrhålen halvcentimeterbredda gropar liknande kulhål uppstått intill platsen utan att kunna döljas av ankarslutsbrickan. Dessa småhål fylldes efter besiktningen med murbruk (kalkbruk) men är inte osynliga för den uppmärksamme.

Uppsala 26 april 2002

Lars Gezelius

Ritningar:

6 ritningar: plan, skala 1:50
profiler, skala 1:20
fasader, skala 1:50
fönster, skala 1:20

Fyndförteckning:

<u>Beslag av järn</u> med genombrutet mönster	1
<u>Tånge av järn</u> till kniv e.d.	1
<u>Fönsterglas</u> , medeltida?	1
<u>Glas</u> , blått och ofärgat, varav 3 bottenbitar	7
<u>Lergods</u> , glaserat, varav 1 mynningsbit o. 1 handtag	4
<u>Fajans</u> , vit o. blå-vit, varav 1 handtag	3
<u>Gips</u> , fragment	1